

clesiae regnorum, nostra Hispania neutiquam exclusa, in eam iurare sententiam, vt dicerent, » Summam esse, ac in suo genere » primam, Ecclesiae potestatem ad leges Ecclesiasticas condendas: » Summam aequae, atque in suo genere primam, Regum, Principumque potestatem ad civiles et politicas leges ferendas.« Quam sententiam quidem Petrus de Marca, (9) Bosuetus, (10) aliique illustrarunt, ad quorum opera Tirones remittimus. Nec enim quae ipsi abunde disserunt exscribere vacat; neque odiosam quaestionem examinare placet.

LIBER VIII.

De humanis officiis agit: atque singulorum naturam designat.

CAPVT I.

Quid humanum officium sit definit: an expers malitiae aut probitatis.

Est humanum officium actio ex deliberata voluntate procedens.

Haud valet reperiri aliquod officium humanum in indiuiduo indifferens.

Exhibet prima propositio definitionem, qua Theologi humanum actum describunt. Hic enim, vt humanus dicatur, sitque sub dominio, ac potestate rationalis creaturae, liberum voluntatis motum requirit; ideoque deliberationem ex aduertentia rationis prouenientem: hoc est, debet esse voluntarius, ac liber. Sed voluntarium maiorem habet libero extensionem: dicimus etenim voluntarium intrinsecum voluntatis motum erga obiectum rationis lumine propositum, siue spontaneus motus ille sit, neque refugere voluntas possit; qualis est propensio ad bonum in communi, et Beatotum erga incommutabile bonum amor; siue perseueret in voluntate optionis potestas, et reluctandi facultas; cuiusmodi est boni commutabilis delectatio, et ipse Dei amor in praesenti vita, vbi quid Deus

sit

(9) De concord. Sacerdot. cum Imper. (10) Defens. Declarat. Cleri Gallicani.

sit nondum hominum mentibus apparuit. Itaque quando haec optio, ac reluctandi potestas in voluntate viger, eius motum, nedum voluntarium, sed et liberum appellamus: vnde tollit voluntarium externa vis, et coactio, liberum vero necessitas ineluctabilis.

Nec in oppositum facit, quod humanorum officiorum principium non in ipso homine, sed extra esse videatur; mouetur etenim hominis appetitus ad agendum ab appetibili; quod est extra, et est sicut mouens non motum: Nam vt docet S. Thomas, (1) licet principium proxime elicitiuum debeat esse intrinsecum, non ita principium primo motiuum.

Iam vero voluntatis, ac libertatis idea in vniuersum praeformata, quae a scholae Theologiae pro ampliori ipsius expositione quaestiones abunde pertractantur, presse hic breuiterque enodabimus. Ac primo quidem, quomodo se habeat ad voluntatem coactio, per quam scilicet homo aliquid facit inuitus, vt dum trahitur ad carcerem, merces in mare urgente tempestate proicit. Cui quidem dubitationi cum Theologorum coetu respondendum, numquam voluntatem cogi quoad actus elicitos; nempe inclinationem propriam, amorem, odium, ac similes; cogi autem quantum ad actus imperatos; videlicet, qui diuersis a voluntate facultatibus perficiuntur; vt cernere, loqui, ambulare, alii.

Quod sic demonstratiue suadetur: quemadmodum impossibile est idem esse, et non esse, ita nequit fieri vt voluntas velit, et non velit: igitur non valet cogi inuita; alioquin nolendo vellet, et fugiendo diligeret; siue vellet, et non vellet; diligeret, et non diligeret; quod repugnans est.

Verum possunt ab exterioribus causis corporis instrumenta, per quae suam explet inclinationem, impediri, aut retardari; ideoque accidit saepe numero, vt causis exterioribus repugnantibus non valeamus, quod cupimus, complere. Et hoc est voluntatem cogi in actibus imperatis; seu quod in idem redit, voluntatem plura facere, vel praetermittere, etsi repugnantem, et inuitam.

Est huic quaestioni affinis illa: num ex graui metu eueniat, quod humanum aliquod officium voluntarium dici nequeat. Cui quidem facilis est, et expedita responsio duplici voluntarii genere considerato. Nam aliud est, quod ita efficaciter volumus illius honestate, aut utilitate moti, vt neutiquam ad illud omittendum opere,

aut

(1) Prim. Sec. q. vi. art. 1. ad prim.

aut animo inducamur; quod Scholae Theologi *voluntarium simpliciter* vocant, et locum habet in omnibus; quae circumstantiis spectatis a voluntate eliguntur. Aliud est, quod per se quidem voluptatem, suique amorem ingenerat; illudque voluntas lubentissime amplecteretur, nisi caussis aduersantibus desereretur; quod scholastici inuoluntarium *secundum quid*, absolute vero et *secundum se* voluntarium dicunt.

Itaque in iis, quae ex metu fiunt, habetur dumtaxat ratio inuoluntarii *secundum quid*; actio tamen voluntarie, libere, lubenterque fit. Dum enim homo ex. g. merces in mare proicit, non absque rationis adsententia operatur, sed postponendas propriae vitae conseruationi, et merces, et pecunias esse iudicat; ideoque cum aduerrentia, et optione operatur. Quia tamen adhuc mercium amore derinetur, prouenit inde; quod duo simul amores conficent, et vitae, et pecuniarum, et ille istum superat, animum dissipando; ideoque non sine vehemēti pugna ceteris bonis pro vita seruanda se homo priuat; quod inuoluntarium *secundum quid* appellatur. Et ex his patet, non eo sensu metum reddere inuoluntarium *secundum quid*, quasi illa voluntatis resistentia a metu efficiatur; nam oritur aliunde, ab effectu nempe actioni, ad quam metus impellit, repugnante: dicitur nihilominus inuoluntarium *secundum quid*, quoniam voluntas ad illam actionem trahitur, a qua, si non adesset metus, abstineret.

Nec pugnat aduersus dicta, quod leges rescindant contractus, ac vota, quae graui metu impellente fiunt; quod non alia ratione contingere potest, nisi quia voluntatis consensu carent. Non inquam pugnat: nam contractibus ad mutuam beneuolentiam, humanamque societatem institutis haec a legibus apposita conditio est, vt non sola libertate statuatur, verum etiam iis careant adiunctis, quae societatem ipsam humanam laedunt, ac scindunt; cuiusmodi est minis, ac violentia in celebrandis contractibus vti. Similiter in votis respicit Deus non voluntatem dumtaxat, plenissimamque libertatem, sed praecipue voluntatis feruorem. Nihilominus si metu quantumuis graui tentaret nos quispiam ad peccatum inducere, atque assensum praerberemus, neutiquam sine culpa peccasse dicemur: vnde quae ex metu fiunt, non sunt absolute, et simpliciter inuoluntaria.

¶ Ast saltim concupiscentia ab humano officio rationem voluntarii tollit? Neutiquam. Quum enim in voluntario, et rationis aduerrentia,

et

et voluntatis propensio debeant spectari; et dum concupiscentia fertur, cupidius bona mutabilia appetantur; consequens inde est, voluntarium non minui concupiscentia, sed potius augeri; quatenus voluntas ad bona fertur commutabilia.

Quod si sermo sit de inclinatione voluntatis ad bonum, cui contra nititur inseminata cupiditas, absdubio concupiscentia voluntarium minuit; nam efficit, animum diuerberando, ne bonum vehementius prosequatur; et hinc concupiscentia extincta, atque summo bono apertissime reuelato, necessario illi adhaeret voluntas, nulla optione, vel libertatis indifferentia remanente.

¶ Quid vero si adeo vehemens sit concupiscentia, vt omnem perturbet rationem? Perseueraret adhuc tunc liberi arbitrii facultas sub morali quadam necessitate; quia nullum bonum sensibile potest creaturae rationalis animum insuperabili compellere necessitate; extenuata tamen voluntatis vis in ordine ad bonum esset, aciesque mentis sensibilibus rerum permixtione deturbata.

¶ Consistere vero cum ignorantia libertas poterit? Si ignorantia inuincibilis sit, seu iuris illa sit, seu facti, penitus excludit voluntarium, liberumque: ideoque, et actuale peccatum. Quod ex eo liquet, quod de voluntario supra definitum est: adeo vt merito, rectissimeque sequentes propositiones damnatae fuerint: »infidelitas negatiua in iis, quibus Christus non est praedicatus, peccatum est.« Et: »tametsi detur ignorantia inuincibilis iuris naturae, haec in statu naturae lapsae operantem ex ipsa non excusat a peccato fortis mali.«

At ignorantia vincibilis, si ob solam negligentiam ea quisquam labore, quam *crassam* vocare in vsu est, minuit quidem voluntarium; ita vt, qui ex ea operatur, *vapulauit paucis*, vt dicitur Lucae xii; sed quum sit indirecte volita, quoniam ignorans non adhibuit diligentiam debitam, vt necessaria sciret, non efficit, quin opus ex tali ignorantia parratum, liberum censendum sit, atque voluntarium: attamen si quis plus ignorantia laborare amat, vt liberius peccare possit; vt ille de quo scriptum est, *non vult intelligere, vt bene ageret*, adaugetur in eo ratio voluntarii, et peccati: nam vt S. Thomas loquitur: (2) »vult subire ignorantiae damnum propter libertatem peccandi.«

¶ Ecquid autem humanorum actuum, seu officiorum bonitas, et

ma-

(2) Prim. Sec. q. lxxv. art. 4.

malitia est? Nam et hoc discutiendum heic venit. Nihil aliud certe, quam cum recta ratione, et immutabili veritatis, et aequitatis lege omnium animis indita, ipsoque diuino lumine creaturae rationali affulgente, conuenientia, vel dissonantia. Ergo quidquid illi regulae consonum est, optimum in genere morum illud est; malum vero quidquid ab ea deflectit.

Et his pauculis ea indigitare placuit, quae de voluntario, et inuoluntario, deque actuum humanorum moralitate abunde Theologia moralis disputat; ad eiusdem tractatores nostros tyrones remittentes. Neque enim alium habent immensae illae quaestiones scopum, quam humani officii naturam declarare; quod, per summa licet capita, nos praestitimus.

Secundam propositionem varia argumentorum genera commostrant. Primo enim colligitur ex illis Christi verbis Lucae II: "qui non est mecum, contra me est; et "qui non colligit mecum, dispergit." Quibus sane verbis nullum Christus medium admittit inter esse cum ipso per bona opera, vel contra ipsum per opera mala; inter colligere cum ipso, et dispergere: igitur nulla dantur opera media, seu indifferentia: alioquin si triplex foret actionum, seu officiorum genus, vt bonum, malum, et indifferens reperiretur, inepeta prorsus Christi esset illatio: quandoquidem ex hoc, quod aliquis non esset cum eo per opera bona, non statim sequeretur quod contra ipsum per mala opera esset; sed posset medio modo se habere, ac indifferenter.

Deinde, id suadet Augustini auctoritas, vbi scribit: (3) "quamquam voluntas, mirum, si potest in medio quodam ita consistere, vt nec bona, nec mala sit. Aut enim iustitiam diligimus, et bona est; et si magis diligimus, magis bona; si minus, minus bona est; aut si omnino non diligimus, non bona est. . . . Si ergo voluntas, aut bona est, aut mala, cet.

Accedit duplex S. Thomae ratio. Prima: (4) necesse est omnem humanum actum a deliberata ratione hic et nunc in indiuiduo procedentem, ad aliquem ordinari finem, saltem ex parte intentionis; aliquam etiam circumstantiam includere: vel ergo finis, ad quem humanum ordinatur officium, finis debitus est, rectaeque rationi consonus, et exercitus in circumstantiis, in quibus secundum rectam rationem exercendus est, vel non? Si primum, erit actus

(3) Lib. II. de Peccat. mer. cap. 18. (4) Prim. Sec. q. XVIII. art. 9.

moraliter bonus: si secundum, moraliter malus: nullo igitur pacto indifferens.

Secunda ratio haec est: (5) omne verbum otiosum malum est, et in die iudicii puniendum, dicente Christo Math. XII. "omne verbum otiosum, quod loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii: "potiori igitur titulo otiosum officium, quod aut vtilitate rectitudinis, aut pie vtilitatis intentione caret, malum est, atque puniendum: non enim in opere otioso minus vane potentia occupatur, tempusque insumitur, quam in verbo otioso.

Equidem actio quaelibet, nisi ad honestum finem referatur, honesta esse nequit, sed otiosa illa manet: sicut enim verbum non dicitur otiosum, quod ex malo fine proferatur, vel item ex circumstantia mala, sed quod careat, aut vtilitate rectitudinis, aut intentione pie vtilitatis, vt loquitur Gregorius; (6) ita et actio otiosa dicitur, quia aut debita vtilitate, aut debiti finis intentione caret. Et hoc quidem ipsum nomen declarat: significat enim id, quod ad praecipuum finem suum minime deseruit: omnis igitur otiosa actio mala moraliter est, neque dabilis est aliqua media, et in indiuiduo indifferens.

Torquent hae rationes Aduersarios valde, eosque in varias ducunt responsiones. Priori enim reponunt, non teneri hominem actui indifferenti ex obiecto opponere semper finem rectum, et honestum; quum possit illum exercere ob solam delectationem, vel naturae commoditatem; qualiter, etsi libere, et cum aduertentia ille fiat, et sine finis alicuius honesti intentione adhuc virtuali, non erit malus, sed indifferens, seu non bonus manebit. Posteriori vero respondent: ex veteribus plures negasse, verba otiosa esse moraliter mala; iudicium autem illud, in quo Christus dicit reddendam de iis fore rationem, futurum dixisse iudicium discretionis, non condemnationis.

Quam vero leuiter haec proferant sic paucis euincimus. Et prima quidem responsio sic impugnatur: licet homo non teneatur semper omnes suas actiones in bonum finem, et honestum referre; si tamen velit vt homo agere, et operari cum deliberatione rationis, ad rationis regulas attendere tenetur, et secundum eas operari: quemadmodum licet artifex non semper teneatur secundum regulas artis agere; si tamen velit vt artifex agere, ad illius regulas attendere,

Tom. III.

Mm

ac

(5) Vbi sup. art. 8. in arg. sed contra.

(6) Hom. VI. in Evang.

ac secundum eas operari tenetur; quod si non faciat in genere artis peccat: at dictamen rationis et prudentiae regula est, ut quoties homo cum deliberatione, et ut homo operatur, operationem suam actu, vel virtute ad bonum naturae rationalis, seu rationi consonum dirigat, altius operando quam bruta, et operationes animales ad rationales fines ordinando: ergo.

Hinc quod aduersarii dicunt, hominem, qui exercet actum ex obiecto indifferentem propter delectationem solam ut finem, illum ad finem rationis nec virtualiter ordinando, actum exercere indifferentem, falsum prorsus est: nam docent Patres, conjugalem actum ob solam delectationem factum malum esse, et peccatum, saltem veniale. Et S. Thomas dicit, (7) quod »inordinate »ludis vtuntur. . . . qui finem in delectatione ludi constituunt.«

Responsio secunda temeritatis expers non est. Enim repugnat Christi Domini sensui, qui ex quo homines reddituri sunt rationem de verbo otioso, ducto argumento a minori ad maius infert, grauitur reddituros rationem, et in die iudicii puniendos: quod argumentum nullam haberet vim, si otiosum verbum discutiendum solum, non puniendum in iudicio esset. Omnia igitur opera ad illud iudicium discutienda deferentur: siue ut praemium, siue ut poenam reportent, dicente Paulo in II. ad Corinth. »Omnes enim nos »manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat vnusquisque »propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum.«

COROLLARIVM

Sequitur ex dictis, maximum versari discrimen actum inter, seu officium humanum, et actum, seu officium hominis. Videlicet, quod humanum officium illud est, quod ab homine procedit, ut homine operante, prout a brutis distincto; scilicet, cum consilio, et deliberatione: actus vero hominis est, qui ab homine quidem procedit, sed non ut homine operante, et ut homo est a brutis distinctus: cuiusmodi sunt omnes actus indeliberate facti; ut quum quis indeliberate, seu non aduertens, manus fricat, vel aliud quidpiam ex imaginationis, vel sensus motione facit.

Sequitur insuper, humanum officium ex obiecto, et specie sua indifferentem esse in genere moris. Ut enim S. Thomas docet: (8) »talís actus non est proprie loquendo moralis, vel humanus, quum

(7) Sec. Sec. q. CLXVIII. art. 1. ad 2. (8) Prim. Sec. q. 18. art. 9.

»um hoc habeat actus a ratione: et sic erit indifferentem, quasi extra genus moralium actuum existens.« Expressius autem, ubi docens tres esse actus legis, praecipere, prohibere, et permittere; et legem esse de actibus humanis, ait: (9) »sunt autem tres indifferentiae humanorum actuum. . . . Quidam actus sunt boni ex genere, qui sunt actus virtutum; et respectu horum ponitur legis actus praecipere. . . . Quidam vero sunt mali ex genere, sicut actus vitiosi; et respectu horum lex habet prohibere. Quidam vero ex genere suo sunt actus indifferentes; et respectu horum lex habet »permittere.«

Verum cum S. Thoma dicendum: (10) quod »aliquem actum esse »indifferentem secundum suam speciem potest esse multipliciter. »Vno modo sic, quod ex sua specie debetur ei, quod sit indifferentem. . . . Sed tamen isto modo nullus actus ex sua specie est indifferentem. Non enim est aliquid obiectum humani actus, quod non possit ordinari vel ad malum, vel ad bonum finem, vel circumstantiam. Alio modo potest dici indifferentem ex sua specie, »quod sit bonus, vel malus. Vnde per aliquid aliud potest fieri »bonus, vel malus: sicut homo non habet ex sua specie quod sit »albus, vel niger; nec tamen habet ex sua specie quod non sit »albus, aut niger; potest enim albedo, vel nigredo superuenire homini aliunde quam a principiis speciei.«

CAPVT II.

Discipulorum Scoti, aliorumque illis adhaerentium argumenta soluntur.

Sensisse Scotum nullum dari actum ex specie sua indifferentem, plures autem in individuo indifferentes esse Scotistarum vox una est. Ergo Scotistae, ut suam muniant opinionem, sic arguunt. I: nullum datur praeceptum quo teneatur homo omnem suam actionem in finem honestum dirigere: non enim est praeceptum huiusmodi naturale, quum ad nullum ex praeceptis in Decalogo contentis redatur: neque est positium, quum hoc in Scriptura reuelatum non sit: imo si aliquid adesset praeceptum, hoc foret affirmatiuum, obligans quidem semper, sed non ad semper: nimis enim rigorosum

Mm 2

es

(9) Prim. Sec. q. XCII. art. 2.

(10) Prim. Sec. q. XVIII. 9. ad 1.

esset ac fere impossibile, hominem in omnibus suis actibus, in his etiam, qui naturae commoditatem, et vitae sustentationem spectant, ut nares purgare, spuere, aliis, teneri semper honestum finem respicere: alias, quum continuo tales actiones occurrant, homo continuo peccaret saltem venialiter, proindeque omnes actiones humanae, etiam hominis iusti, essent macula inquinatae; quod esset in Lutheri, et Caluini errorem incidere, vt Tridentinum definit. (1)

II: Agere aliquid ad solam delectationem capiendam neque malum, neque rationi dissonum, sed mere indifferens est: ex. gr. comedere, vel bibere solum ad delectationem capiendam ex suauitate cibi, vel frigiditate potus, dummodo non noceat sanitati. Item odorare flores, aut res aromaticas ob solam delectationem ex odore capiendam; aliaque his similia: quis enim haec damnet?

III: Actus ex specie sua indifferentes, vt fricare manus ad expellendum frigus, deambulare ad perficiendam digestionem, ceteri, qui naturae commoditatem respiciunt, nec boni moraliter sunt, quia non fiunt ob honestatem virtutis, alias essent materia voti, quod est ridiculum; nec mali, alias essent materia confessionis; quod falsum esse ex eo constat, quod nemo de his sese accusat: sunt ergo indifferentes.

Quam quidem argumentationem confirmat Hieronimus scribens: (2) »Bonum est continentia; malum est luxuria; inter vtrumque indifferens ambulare, digerere alui stercora, capitis naribus purgamenta proicere, sputis rheumata facere. Hoc nec bonum, nec malum est: siue enim feceris, siue non feceris, nec iustitiam habebis, nec iniustitiam.«

III: Datur actus ex sua specie indifferens, vt dictum est; sed nequit dari aliqua species, cuius nullum sit possibile indiuiduum; dari enim non potest nisi in aliquo indiuiduo: ergo.

V: Potest aliquis actus deliberare produci carens aliqua circumstantia ei non debita, quia non praecepta, et tamen bona: at hic actus non erit bonus, quia illa bona circumstantia carens; neque malus, quia circumstantia, qua caret, non est ei debita: ergo.

VI: In Concilio Constantiensi proscripta est haec Ioan. Hus propositio, quae est sexta decima: (3) »Diuisio immediata humanorum operum est; quod sint, vel virtuosa, vel vitiosa:« At

(1) Sess. vi. can. 25.

(2) Epist. modo lxxiii. ad Augustinum.

(3) Sess. xv.

(4)

qui si non darentur actus indifferentes in indiuiduo, illa propositio immerito proscripta fuisset: nam si non sint actus humani indifferentes in indiuiduo, quaelibet humana opera erunt in indiuiduo, vel vitiosa, vel virtuosa: ergo. Accedit: quod ideo dicitur nullum actum indifferentem in indiuiduo dari, quoniam illicitum est operari ob voluptatem; at hoc falsum, quum et ad eam corrupta natura inclinet, et Deus ipse voluerit voluptatem actus quosdam comitari, scilicet, esum, vel potum: ergo.

Ad quae tamen hoc pacto respondendum est. Ad 1. quidem: quod sicut datur praeceptum de non fundendo otiose verba, et non terendo inaniter tempus in illis, ita et datur de non terendo tempus inaniter, et otiose operando: sicut enim in verbis, ita et in operibus, si debito fine careant, homo inaniter tempus terit, et otiose exercetur. Ergo dicimus dari praeceptum huiusmodi, et praeceptum naturale esse.

Quid autem? continetur illud in Decalogo? Quorundam sententia est, contineri implicite in primo praecepto diligendi Deum super omnia; quo iubemur referre in Deum omnes nostras actiones humanas, mediate saltem; quod fit eas in honestum aliquem finem ordinando. Alii censent, praeceptum huiusmodi non contineri in praeceptis Decalogi, sed ad ea praesupponi: sicut enim dantur quaedam veritates, quae ad obiectum fidei per se non spectant, sed sunt velut praecambula ad fidem, S. Thoma docente; (4) ita dantur quaedam praecepta naturalia, quae in praeceptis Decalogi non continentur, sed sunt quasi praecambula ad illa; sicut est praeceptum diligendi se ipsum. Enim nullum legitimus praeceptum diligendi nos ipsos, sed solum diligendi Deum, et proximum; quum tamen nos ipsos diligere teneamur. Demum alii opinantur, extare praeceptum, quum explicitum in illis Apostoli verbis t. ad Corinth. x. »Siue ergo manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite: « tum implicitum in praecepto non faciendi actum otiosum: nam praeceptum contra otiositatem, siue verbi, siue facti, maxime respicit finem, vt videlicet non fiat aliquid sine pia vtilitate, vel iusta necessitate. Consulatur S. Thomas. (5)

Est vero hoc praeceptum affirmatiuum, neque pro omni protus tempore obligat; quandoquidem solum pro eo obligat, quo ho-

(4) Prim. Part. q. ii. art. 2. ad 1. (5) Q. ii. de Malo art. 5. in corp.

mo ex deliberata voluntate operatur. Continet praeterea virtualiter praeceptum negatiuum, nihil faciendum esse contra, vel praeter Deum, et rectae rationis ordinem, vt docet S. Thomas. (6) Neque propterea sequitur, homines passim, et continuo peccare, quia nec passim, nec continuo exercent actus deliberatos, sed multos indeliberate faciunt, et quia dum deliberate agunt, non oportet, quod actu cogitent de fine honesto, nec quod actu actiones in illum referant, sed tantum virtute.

Hoc vero praestat et fidelis, qui de Deo actu non cogitans, ideo tamen operatur, quae fidei, et christianae religionis sunt, quoniam vel expresse, vel interpretatiue iudicat ea hominem Christianum decere; praestat et infidelis, qui in suis actionibus spectat eum finem, ad quem ratione dirigente referendae sunt, vel aliquem alium ex se bonum, nulla praua circumstantia vitiatum. In quo nemo non videt quantum a Caluino, et Lutero discriminemur, qui omnes omnino actiones, etiam hominis iusti, malas esse, et inquinatas, blasphemant.

Secundi haec est responsio: quod quum operationes non sint propter delectationes, sed e contrario delectationes propter operationes, qui eligit operari ob delectationem solam, et ad eam ordinat operationem, inordinate agit. Ita Augustinus, ubi de cibo et potu loquens, scribit; (7) »et quum salus sit causa edendi, et bibendi, adiungit se tanquam pedissequa periculosa iucunditas, et plerumque praecire conatur, vt eius causa fiat, quod salutis causa me facere, vel dico, vel volo.« Quibus dolet Augustinus quod comedere vel bibere, quod causa salutis faciendum est, saepe faciat delectationis causa; non doleret autem, si malum non existimaret.

Hunc Magistrum sequutus est S. Thomas, vbi scribit: (8) »Quum nullus actus ex deliberata voluntate procedens sit indifferens. . . . actus matrimonialis semper est peccatum, vel meritorius in eo, qui gratiam habet. Si enim ad actum matrimonialem virtus inducat; vel iustitiae vt debitum redder, vel religionis, vt proles ad cultum Dei procreetur, est meritorius. Si autem moueat libido sistens infra bona matrimonii, vt scilicet nullo modo ad aliam recedere vellet, est peccatum veniale.«

Ad

(6) In II. sent. Dist. XL. art. 5. ad 7. (8) In III. Sent. Dist. XXVI. q. 1. art. 4.
(7) Lib. X. Confes. cap. 13.

Ad III: dicendum: praefatos actus plerumque exerceri sine aduertentia ac deliberatione, atque opera mere naturalia extra genus moris esse; proindeque nec bona, nec mala. Quod si quandoque ex deliberatione fiant; aut ad aliquem finem honestum non ordinantur, et sic sunt moraliter mala, aut ad eum ordinantur, et sic sunt bona moraliter. Vt enim ait S. Thomas: (9) »Hoc ipsum, quod aliquis agit ordinate ad sustentationem, vel quietem sui corporis, ad bonum virtutis ordinatur in eo, qui corpus suum ordinat ad bonum virtutis.«

Quin tamen inde sequatur talia opera materiam voti esse: nam votum debet esse de meliori bono, et quamuis ea exercere bonum sit, saepe tamen abstinere ab iis melius est: sicut temperate veri carnibus bonum est; a carnibus tamen abstinere melius est. E contrario autem eadem opera, etsi absque debito ordine facta, ordinarie non sunt materia confessionis, quia communiter fiunt sine deliberatione, solo nature impulsu, vel imaginationis. Si vero deliberate fierent ac certus foret poenitens ea se ad bonum finem non ordinasse, non esset magis rediculum ea sic facta confiteri, quam alios actus vanos, et sermones otiosos confiteri.

Ad locum Hieronimi reponendum: loqui eum de actibus illis naturalibus ex specie sua consideratis; penes quam nec boni, nec mali sunt, sed indifferentes; ad differentiam obseruationum legis antiquae (de quibus ibi Hieronimus loquitur) quae ex sua specie fuerunt semper determinate vel bonae, vel malae: bonae quidem ante Christi aduentum; male per Christi aduentum.

Neque refert quod dicat, *sive feceris, sive non feceris*: nam licet actus non fiant nisi in singulari, et in indiuiduo; in actu tamen in indiuiduo considerari potest, et id, quod ei conuenit ex sua specie, et id, quod habet ex accidentibus, et circumstantiis. Porro quamuis ratione circumstantiarum non detur actus in indiuiduo, qui humanus sit, et indifferens; quia tamen ex specie indifferens est, recte dici potest, quod quantum est ex specie, *sive feceris, sive non feceris*, nec iuste, nec iniuste facies; etsi ex fine, quem opposueris, vel iuste, vel iniuste egeris.

Dici etiam potest, Hieronimum loqui de praefatis actibus, vt plerumque exercentur, scilicet naturaliter, et indeliberate; non de iisdem, vt interdum ex aduertentia, et deliberatione fiunt.

Quar-

(9) Prim. Sec. q. xviii. art. 9. ad 3.

Quartum sid soluitur : quum dicimus dari aliquos actus ex specie sua indifferentes, non sic intelligendum est, vt ex sua illis debeat specie quod indifferentes sint : sicut debetur homini ex specie sua quod rationalis sit ; sed quod sicut homini ex specie sua non debetur quod sit albus, vel niger, sed indifferens est indifferentia subiecti ad albedinem, vel nigredinem suscipiendam, ita dantur actus nonnulli, qui ex specie et obiecto non habent sibi debitam bonitatem, vel malitiam, sed indifferentes sunt per modum subiecti alterutrum suscipiendi, ex circumstantiis, quibus afficiuntur, dum in re ponuntur. Tantum enim abest, quod indifferentia ad bonum, et malum vtrumque excludat, vt potius absque sui laesione vtrumque possit permittere, vt docet S. Thomas. (10)

Ad quintum respondemus : quod actus eiusmodi, si desit ei aliqua circumstantia debita, erit malus ; si autem desit illi aliqua circumstantia non debita, etiamsi bona, adhuc bonus erit : vt enim bonus sit, non requiritur, vt omnes, quae adesse possunt, bonas circumstantias habeat, sed dumtaxat eas, quae sunt debita ex praeepto ; quas inter boni finis circumstantia potissima est.

Sextum vt soluat, hoc vnum prae oculis habendum : propositionem allatam, non absolute, et in se proscriptam fuisse, sed in sensu, quo eam Ioannes Hus proferebat : contendeat enim ille, omnia quae ab homine peccato mortali obnoxio fiunt, peccata esse ; quae vero a iusto, actus virtutis esse : etenim vtebatur ille hac ratione a Concilio relata : »quia, aiebat, si homo est »viciosus, et agat quidquam, tunc agit vtiuose ; et si est virtuosus, et agat quidquam, tunc agit virtuose. Quia sicut vitium, »quod crimen dicitur, siue peccatum mortale, inficit vniuersaliter actus hominis viciosi, sic virtus viuificat omnes actus hominis virtuosus.«

Ex quibus apertissima ducebatur heresis ; nempe quod homo, dum est in statu peccati mortalis, nihil boni agere possit, sed in quolibet actu peccet ; et iustus nihil possit agere mali, quum tamen fide catholica certum sit, et peccatorem posse actus fidei, et spei elicere, licet informes, et aliqua opera moraliter bonae contra iustum posse venialiter peccare. Hoc vero in sententia negante dari actus in indiuiduo indifferentes locum non habet : iuxta hanc

(10) Vbi Supra ad r.

hanc enim potest peccator, si concupiscentiae non obsequatur, aliquos bonos actus cum peccati statu componere ; potest iustus cum iustitiae statu actus venialiter malos adunare.

Quae addita est confirmatio Pelagianorum sapit doctrinam. Haec enim propositio, »licitum est propter voluptatem operari,« nihil a Pelagiano dogmate discrepat, quo adseritur, voluptatem esse Dei institutione bonam, et in benedictione permansisse, vt aiebat Iulianus apud Augustinum. (11) Et Innocentius XI. hanc propositionem damnauit : »comedere, et bibere vsque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modo non obsit valerudinis ; »quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.« Cui Clerus Gallicanus anno 1700. hanc censuram intusit : »haec propositio temeraria est, scandalosa, perniciosa, erronea, et ad scholam Episcopi curi ableganda.«

Ad id quod additum est, dicendum : naturam sanam non inclinare hominem ad voluptatem, sed naturam corruptam : vnde vitium naturae est, non natura. Voluit tamen Deus, vt quaedam voluptas sensus hominis demulceret ; vt quorundam actuum, qui aliunde, aut ad vitae conseruationem, aut ad propagationem necessarii sunt, exercitio subseruiret ; non vero vt actus propter illam voluptatem exercerentur. Vnde contra naturae sanae inclinationem, et contra Dei ordinationem agit, qui in actibus deliberatis sensuum delectationem, tanquam sui operis finem, sibi proponit.

Neque asperum cuiquam videri debet naturam fragilem, et ad bonum delectabile propensam, in omni actu suo deliberato teneri ad finem honestum, et ad Deum respicere. Nam, vt saepe diximus, non tenetur homo, dum in hac versatur vita, omnes actus suos deliberatos in honestum finem, et in Deum referre ; sed sufficit, vt referat virtute, seu ex vi praecedentis intentionis ; quae si non fuerit abrupta, in omnibus actibus subsequentibus moraliter, et virtualiter perseuerat ; quamuis operans, dum operatur, de Deo, aut bono honesto actu non cogitet. Ceterum, ne tandem deficiat etiam virtute, actualem illam directionem saepius renouandam esse monet S. Bonauentura, (12) cui subscribit Estius. (13)

Tom. III.

Nu

CO-

(11) Lib. II. de nupt. et concup. cap. 5.

(12) In II. Sent. dist. 41. art. 1.

(13) In I. ad Corinth. cap. 10.

COROLLARIVM.

Igitur non sufficere ad impletionem praecepti habitualement omnia in Deum referendi ordinationem, et ex dictis sequitur, et S. Thomae sententia est. (14) Perpetuus enim ille est in adserendo, hominem deliberate operantem, debere semper agere propter vltimum finem, vel actu, vel virtute.

Quod autem S. Thomas dicat, (15) exponens illa Apostoli verba, »omnia in gloriam Dei facite; hoc praeceptum est affirmatiuum; vnde non obligat ad semper: et sic non facit contra hoc »praeceptum quicumque non actu refert in gloriam Dei omne, quod »facit. Sufficit ergo quod aliquis habitualiter referat se, et omnia »sua in Deum, ad hoc, quod non semper mortaliter peccet; quum »aliquem actum non refert in gloriam Dei actualiter;« solum euincit habitualement ordinationem actus ad Deum sufficere ad non peccandum mortaliter, non vero ad non peccandum venialiter: enim agebat ibi S. Doctor de distinctione peccati venialis a mortali; atque peccatum veniale non tollere habitualement ordinationem ad Deum; quum non tollat charitatem; atque iustum venialiter peccantem non agere contra Pauli praeceptum, quoniam omnia ad Dei gloriam, habitu saltem, seu virtute, refert.

CAPVT III.

De certa humanorum officiorum specie disserit, scilicet peccato eius naturam, atque nequitiam exhibet, Scholae morem gerens.

Est peccatum amoris inordinatio, quo auerimur a bono incommutabili, et conuertimur ad bona commutabilia.

Theologorum sententia, qui peccati nequitiam in priuatione positam contendunt, longe alia probabilior est.

Definitionem peccati priore propositione comprehensam Augustinus

(14) Prim. Sec. q. lxxxviii. art. 1. ad secundum. (15) Vbi supra

nus tradit: (1) quam ceteris quibusque praetulimus, quoniam aptiorem eam, et ad peccati naturam exponendam clariorem iudicauimus. Enim si tunc vere in actum bonum, ac laude meritoque dignum erumpimus, quum ordinatus in nobis est amor; tunc quoque peccamus officiis nostris, quum amoris peruersitas in cordibus nostris est.

Ceterum, et aptas alias Augustini definitiones agnoscimus. Vel enim peccatum describere volumus comparate ad legem communem aequitatis, et rectitudinis, vel ad ipsam voluntatis inordinate diligentis nequitiam, et prauitatem? si regulam illam, rationemque spectemus, apparet optimam esse eam Augustini definitionem, scilicet: (2) »peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi, quod »iustitia vetat; et vnde liberum est abstinere.« Hanc etiam: (3) »peccatum est dictum, factum, vel concupitum contra aeternam »Dei legem.« In quorum definitionum prima exprimitur sola voluntas; quoniam haec tantum actus liberos elicit, aut imperat: in altera etiam opera commemorantur, sed quae non nisi a voluntate nequitiam peccati mutuuntur.

His autem definitionibus sola natura peccati commissionis exprimitur; si tamen particula negans addatur etiam peccato omissionis poterunt aptari. Eisdem definitionibus concluditur quoque peccatum veniale, quod aliquomodo est contra legem aeternam, esto non perfecte: etenim esto in aliquo recedat ab ordine legis, non tamen recedit a fine legis, qui charitas est. Concluditur etiam peccatum, quod fit contra legem humanam. Nam haec, si iusta est, deriuatur a lege aeterna, quae etiam praecipit, vt *omnis anima potestatis sublimioribus subdita sit*. Rom. xiii. quia *omnis potestas a Deo est*: vnde, qui legem humanam violat, violat legem Dei; quoniam, *qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt*. Peccatum autem originale, rigore acceptum, dictis definitionibus non comprehenditur: intentum siquidem Augustini fuit tantum peccatum actuale definire.

Ex his autem euincitur, quod in hac re praecipuum est; videlicet, omne peccatum essentialiter esse Dei iniuriam; non quidem effectiue illatam, sed affectiue multis modis intentatam (liceat scholae

Nn 2

(1) Lib. xv. de Ciuit. Dei, cap. 22. (2) Lib. 1. de duab. animab. cap. 11.
(3) Lib. xxii. cont. Faust. cap. 27.

verbis vti). Ac primum quidem ex Scripturis habemus exploratum. Dicitur enim Iobi XLIV: »si peccaueris, quid ei nocebis? et si multiplicatae fuerint iniquitates tuae, quid facies contra eum? porro, »si iuste egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? »homini, qui similis tui est, nocebit impietas tua.« Quemadmodum ergo nihil Deo damus, dum eum colimus; ita nihil a Deo auferimus, dum eum offendimus peccando.

Esse autem affectiue, et intentate, sic enim loquuntur, iniuriam, et offensam Dei, hancque essentialiter, colligitur ex S. Thoma, (4) ubi exponens laudatum Iobi textum, ait: »quod etsi Deo nullus possit nocere quantum ad eius substantiam; potest tamen »nocumentum attentare in his, quae Dei sunt: sicut extirpando fidem, violando sacra,« cett.

Accedit ratio: Nam peccator non solum est iniurius Deo, vt legis latori, sciens, et volens contemnendo legem eius, et tollendo ab eo debitam subiectionem, et obedientiam; sed etiam ipsum offendit, vt iustum iudicem, non timendo eius poenam; vt testem, non ruerendo eius praesentiam; vt supremum, ac summum Dominum, eius iugum excutiendo; vt amicum, et benefactorem, exhibendo se ei inimicum; ac eius beneficiis abutendo; vt primam causam, primumque principium, eius concursu ad peccandum vrendo; ac denique vt summum bonum, et vltimum finem, quia per quodcumque lethale peccatum homo affectiue a Deo auertitur, vt vltimo fine, rationem finis vltimi impie in creatura constituens.

At quid de peccato originali, ac veniali dicendum? Primum, quia in Adamo peccante omnibus posteris voluntarium fuit, maxima illud iniuria, et offensam fuit, quam totum genus humanum Deo in suo capite intentaui: ex quo sequitur, quod omnes, qui ex Adamo nascuntur, Deo inuisi, filii irae, ac indignationis nascantur; proptereaque Dei offensores, et ipsi iniurii. Quia vero, vt a parulis contrahitur, non dicit actualem conuersionem ad creaturam, sed auersionem a Deo, vt sine vltimo, ideo minor offensa Dei est, quam peccatum actuale, et personale; offensa tamen Dei est.

Secundum, rigorose ac simpliciter sumtum, non est Dei offensa; quum peccans venialiter non auertatur a Deo, neque finem vltimum in creatura constituat. Nihilominus potest dici, peccantem venialiter aliquo vero sensu Deum offendere: quia licet habitum a

Deo

(4) Prim. Sec. q. LXXIII, art. 8. ad secundum.

Deo non recedat, eiusque amicitiam non laedat, illo tamen actu, quo venialiter peccat, non se gerit vt Dei amicus, neque bene vti- tur eius beneficiis; atque licet eius praecepta non contemnat, non tanti facit, quanti facienda sunt.

Pro secunda autem propositione, qua peccati naturam tradimus, faciunt haec argumenta. I: quidquid a prima causa productum est, bonum est, vt ex Scripturis habetur: siquidem Gen. I. dicitur: »vi- »dit Deus cuncta, quae fecerat, et erant valde bona.« Et in pri- ri ad Timoth. Epist. cap. IV: »omnis creatura Dei bona est.«

II: Patres disserere docent, malum quodlibet, seu peccatum non esse quid posituum, quod substantia valeat dici. Quosdam loquen- tes audiamus. Scriptor de diuinis nominibus ait: (5) »priuatio est »malum;« Athanasius: (6) »necessum est veritatem ecclesiastici »dogmatis explendescere, nullum malum nec a Deo, nec in Deo, »nec ab initio exitisse; neque vllam esse eius substantiam.« Am- brosius: (7) »quid est aliud, quod malum dicitur, quam priua- »tio boni?« Damascenus: (8) »neque aliud quidquam est malum, »quam boni priuatio.« Augustinus: (9) »omnino natura nulla est »malum; nomenque hoc non est nisi priuationis boni.«

S. Thomas, quem tamen contrarii patronum habere sibi blan- diuntur, pro hac est opinione. Nam in quaestionibus de malo aper- te statuit, (10) quod malum non est nisi priuatio alicuius bonis quod quidem non de malo physico, sed de morali dicit: nam exponens alteram peccati definitionem ab Augustino traditam, ait: (11) »di- »cendum, quod peccatum nihil est aliud, quam actus humanus ma- »lus. Quod autem aliquis actus sit humanus, habet ex hoc, quod »sit voluntarius. Habet autem actus humanus quod sit malus ex »eo quod caret debita commensuratione. Et ideo Augustinus in de- »finitione peccati posuit duo: vnum, quod pertinet ad substantiam »actus humani, quod est quasi materiale in peccato; quum dixit: »dictum, vel factum, vel concupitum: aliud autem, quod perti- »net ad rationem mali, quod est quasi formale in peccato, quum »dixit, contra legem Dei aeternam.«

Vitertius, (12) triplicem peccati definitionem in examen vocans, primam scilicet Augustini, »dictum, factum« cett.; secundam e-

(5) Cap. IIII.

(6) In Orat. contra Gentes.

(7) Lib. de Isaac, et anima, cap. 7.

(8) Lib. II. de Fide, cap. 4.

(9) Lib. XI. de Civit. cap. 22.

(10) Quaest. I. art. 1.

(11) Prim. Sec. quaest. LXXI. art. 6.

(12) In II. Sent. dist. 35. q. 1. art. 2.

iudem, »retinendi id, quod iustitia vetat;« tertiam D. Ambrosii, nempe, »diuinae legis praeuaricatio, et caelestium inobedientia mandatorum;« dicit omnes esse optimas. »In prima enim descriptione tangitur substantia actus in ordine ad instrumenta, quibus actus exercetur In secunda autem descriptione tangitur substantia actus ex parte obiecti Er priuario illius dirigentis, quod in finem inclinatur per modum habitus, in hoc, quod dicit, quod iustitia vetat. In tertia autem descriptione tangitur illud, quod est formale in peccato, ex quo rationem mali habet, scilicet, priuario dirigentis in finem, in hoc, quod dicitur praeuaricatio legis diuinae; et deordinatio ab ipso fine in hoc, quod dicitur, celestium inobedientia« cetera. Habet similia aliis in locis. (13)

III: argumentum sumitur ex ratione multiplici. Prima: omne ens positium, quod Deus non est, a Deo creatum est; at peccatum, secundum formalem peccati rationem, non est a Deo creatum: dicitur enim Sap. II. de Deo, »diligis omnia quae sunt, et nihil odisti eorum, quae fecisti; nec enim odians aliquid constituisti, aut fecisti;« Deum vero peccata odio habere ex illo Sapientiae XIII. liquet, videlicet, »odio sunt Deo impius, et impietas eius;« Deus ergo peccatum non fecit, hocque quid positium non est.

Secunda: substantia mali, seu peccati, vel incorruptibilis, vel corruptibilis est? Si incorruptibilis, est summe bona: si autem corruptibilis est, corrumpi et vitari non posset nisi bona esset: ergo peccati, seu mali cuiuscumque natura, vel substantia nulla est. Ita Augustinus. (14)

Tertia: quaelibet natura, quatenus est, bona est: quippe bonum est existere, et esse: malum ergo non est natura, vel substantia aliqua, sed naturae defectus. Ita Augustinus. (15)

COROLLARIUM

Ergo et peccandi potentia, sumta formaliter, seu pro voluntate potente influere in malitiam, vel inordinationem actus, in priuatione, seu in defectu virtutis consistit. Enim, si ex superius allatis actualis malitia, quae est actus, seu obiectum potentiae peccandi, in pura priuatione consistit, consequens inde est, non posse potentiam ad

(13) In II. Sent. dist. 37. q. 1. art. 1. Et in II. ad Annibal. dist. 37. q. unic. art. 2.

(14) Lib. VII. Confes. cap. 12.
(15) In lib. de nat. boni, cap. 3.

ad malitiam illam in positio locari, quum talis debeat esse potentia, quale est obiectum eius adaequatum, a quo speciem sumit. Docuit id expresse Augustinus his verbis: (16) »nemo igitur quaerat efficientem causam malae voluntatis, non enim est efficiens, sed deficiens; quia nec illa effectio est, sed defectio. Causas porro defectuum istarum, quum efficientes non sint, ut dixi, sed deficientes, velle inuenire, tale est, ac si quisquam velit videre tenebras, vel audire silentium.«

Et S. Thomas ait: (17) »sed quaedam sunt, quae secundum nomen potentiam important, quae secundum rem sunt potentiae defectus; sicut multae negationes, quae in affirmationibus includuntur; ut quum dicitur, posse deficere, videtur secundum modum loquendi, quaedam potentia importari, quum magis potentiae defectus importetur.«

Ratio vero ex eodem Praeceptore Angelico desumpta, haec est: (18) potentia peccandi, qua talis, voluntari creatae, quatenus ex nihilo est, conuenit; at ex nihilo nequit oriri aliquid, quod in rei veritate, et sit potentia, et sit aliquid positium; quoniam omne reale, et positium ex eo habet quisquam, quod de esse participat, non ex eo, quod deficit de esse: ergo.

CAPVT IV.

Dissentientium Theologorum, eorum etiam qui Sancti Thomae nomine gloriantur, momenta expendit. Manichaeorum ante errore relato.

Malum naturam quandam, atque substantiam esse Manichaei aderebant, quos redarguit Augustinus, ubi scribit: (1) »sed illi sic dicunt malam carnis naturam, ut eam malam esse dicant, non malum habere, quia ipsum vitium non substantiae accidens, sed substantiam purant esse.« Cuius oppositum ex eo alibi demonstrat, quod malum vitium est naturae nocens; malum autem non nocet nisi bono; nec malum esset vitium naturae, si natura ipsa esset vitium, et malum. Malum ergo est accidens naturae adueniens, eamque

(16) Lib. XII. de Ciuit. Dei, cap. 7.

(17) Quaest. 1. de pot. art. 1.

(18) In II. Sent. dist. 37. q. 2. art. 1. ad 2.

(1) Lib. II. de moribus Manichaeorum, cap. 8.

que vitians, et bonam corrumpens. Hoc autem accidens non positium, sed priuarium esse ostendit. (2)

Malum autem in tribus contingere potest; nimirum, naturalibus, artificialibus, et actibus moralibus, seu voluntariis: vnde triplex est malum; naturale scilicet, artificiale, et morale; quod ex ipsa terminorum prolacione liquido constat. Agitur vero hic de terra mali specie, quae peccatum dicitur. In hoc autem, et reperitur actus substantia, nempe realis, et physica actionis entitas circa obiectum; et dissonantia obiecti, et actionis legi diuinae, ac rectae rationi, ex qua plures priuationes sequuntur; nimirum, priuatio conuersionis ad Deum, seu auersio a Deo, priuatio gratiae, cert.

Quibus quidem positis, in hoc praesens deuoluitur disputatio: an quum in actu malo sit quid positium, scilicet conuersio ad obiectum dissonum, atque quid etiam priuarium, videlicet dissonantia, seu recessus a lege, vel priuatio debitae rectitudinis; ratio formalis constitutiva peccati in positio conuersionis, an vero in priuatio constituenda sit. Quod sane dubium intelligi de peccato commissionis vel ex eo constat, quod peccatum omissionis consistere in priuatio ex ipsis terminis innotescat.

Itaque, qui ex aduerso opinantur Theologi, his argumentis ducuntur. I: si peccatum in priuatio poneretur, quum vna priuatio non sit maior altera, neque vnum peccatum esset altero maius, sed omnia forent paria; qui fuit Stoicorum error a Iouiniano excitatus.

II: Quum oppositio contraria inter extrema positia versetur, necessum est, et peccatum, et virtutem quid positium esse, nam contrarie opponuntur. Docet id S. Thomas. (3)

III: Propriori ad priuationem rectitudinis intelligitur conuersio, seu tendentia positia ad obiectum dissonum; quae pro illo priori mala est moraliter, et ab eo sumit speciem disconuenientiae, et dissonantiae legi, et rationi: non ergo constituit illa peccatum, sed constitutum supponit.

IV: Moralitas, quatenus in bonitatem, et malitiam diuiditur, quid positium est: igitur tam bonitas, quam malitia pro formali quid positium est: non enim stat, quod ratio generica quae participatur, praesertim vniuocae, quid positium sit, quin species ipsam participantes sint quoque aliquid positium.

V: Quando peccata commissionis sunt intrinsece mala, sicut

est

(2) In Eucharid. cap. 2.

(3) Prim. Part. quaest. LXXXVIII. art. 1. ad tertium.

est Dei odium, id quod positium est et reale, malum est formaliter, etiam antecedenter ad priuationem debitae rectitudinis: etenim actus eiusmodi, priusquam concipiatur priuatio, tendit in obiectum prohibitum; prohibet siquidem Deus sui odium, ac quidquid actum illum spectat: in aliquo ergo positio eorum malitia consistit.

VI: sunt quidam actus peccaminosi, in quibus non reperitur priuatio rectitudinis debitae: nam priuatio, ex Philosophorum sententia, carentia formae in subiecto capaci est: at dantur actus peccaminosi incapaces rectitudinis; vti Dei odium, ac alii essentialiter peccaminosi: non ergo apte per priuationem explicatur peccati constitutum.

VII: admissa opposita opinione nihil erit peccatum; nihilum Sacerdos remittet; pro nihilo damnabitur legis transgressor; in nihilo commissionis peccatum a peccato omissionis discrepabit.

Sed facile est eorum argumentationes soluere. Ergo ad primum neganda est sequela. Docet enim S. Thomas, (4) duplex esse priuationum genus. Vna est priuatio simplex, ac pura, quae nihil formae oppositae relinquit, et stat in esse priuatio; sicut mors est vitae priuatio, tenebrae sunt priuatio lucis; et hae priuationes nec magis, nec minus suscipiunt; ideoque vna maior altera non est. Alia priuatio est non simplex, quae non tollit totam formam, seu habitum oppositum, sed aliquid eius relinquit; vnde dicitur potius consistere in corrumpi, quam in corrupto esse; cuiusmodi est aegritudo, quae priuat quidem, et tollit debitam commensurationem humorum, sed eam totaliter non tollit; et huiusmodi priuationes suscipiunt magis, et minus, vt S. Thomas loquitur, »ex parte eius, »quod remanet de habitu contrario.« Multum enim refert ad aegritudinem, vel turpitudinem, vtrum plus, vel minus a debita commensuratione humorum vel membrorum recedatur. Et similiter dicendum est de vitis, et peccatis, sic enim in eis priuatur debita commensuratione rationis, vt non totaliter ordo rationis tollatur.

Ad II dicendum: peccatum, in concreto sumtum (vt Schola loqui amat) contrarie opponi virtuti, et quid positium esse; sic enim non est pura priuatio, sed actus debito ordine priuatus. Hinc S. Thomas ait: (5) »peccatum non est pura priuatio; sed est actus debito ordine priuatus.« At si peccatum in abstracto accipiatur,

Tom. III.

Om

sic

(4) Prim. Sec. quaest. LXXXIII. art. 2.

(5) Prim. Sec. quaest. LXXII. art. 1.

sic opponitur virtuti priuatiue, vt S. Doctor adfirmat. (6)

III, quod est vnum ex praeiudiciu aduersae sententiae fundamentis, pugnantia inuoluit. Nam dum dicitur, pro priori ad priuationem intelligitur positua conuersio ad obiectum dissonum, non sumitur conuersio pro priori ad priuationem, sed vt habet priuationem adiunctam. Esto autem conuersio ad obiectum praescindens a dissonantia sit conuersio pro priori ad priuationem; conuersio tamen ad obiectum dissonum est conuersio adiunctam habens priuationem: igitur conuersio non est formaliter mala a malitia, quae sit ipsa conuersio; alias omnis conuersio esset per se moraliter mala; sed a malitia; quae ipsi inest, quatenus huic conuersioni coniungitur priuatio rectitudinis debitae illi in esse. Eo fere modo, quo paries dicitur formaliter albus ratione albedinis ipsi inhaerentis, non ratione albedinis, quae sit ipse paries, vel essentialis eius differentia.

Itaque, vt ex S. Thoma didicimus, (7) peccatum sumi potest, vel concretive; et sic consistit in positio cum defectu; quia, vt ipse Doctor Angelicus ait, (8) »nominat ens, et actionem cum quodam defectu:« vel abstractiue, et constitutiue, vt in praesenti sumitur: et sic essentialiter dicit defectum, et priuationem rectitudinis in conuersione ad obiectum. Ergo illud, quod peccatum constituit in aliqua specie peccati, non est priuatio solitarie sumta, sed vt coniuncta fini indebito, seu actui ordinato ad hoc, vel illud obiectum. Ex quo fit vt formalis, et essentialis ratio peccati in priuatione consistat; atque haec sit, quae peccatum in genere suo constituat, et ab omnibus, quae peccata non sunt, contradistinguat.

IV, quod obiciunt, praeprius grauem etiam in opposita sententia instantiam patitur. Nam peccati malitia vniuocatur in ratione malitiae in peccato commissionis, et omissionis; et tamen illa in positio iuxta aduersarios, haec vero in priuatio consistit. Item, peccatum commissionis actuale, et habituale ex eo relictum, eiusdem speciei moraliter sunt; et tamen actuale in positio, habituale in priuatio consistit.

Ergo dato antecedenti neganda est illatio inde ducta. Enim licet priuatiuum, et posituum nequeant vniuocari in vna ratione, vniuocatione stricta, et metaphisica; possunt tamen vniuocari vniuocatione morali, et secundum prudentem aestimationem, vt probant

exam-

(6) In II. Sent. dist. xxxiv. q. 1. art. 2. ad secundum.

(7) Vbi supra.

(8) Prim. Sec. quaest. lxxix. art. 2.

exempla allata: atque hoc pacto etiam voluntarium vniuocatur dicitur in voluntarium posituum, consistens in positione actus, et voluntarium omissiuum, in carentia actus consistens.

Itaque moralitas, in genere spectata, non est tendentia formaliter positua, sed tendentia praescindens a formaliter positua, et positua virtualiter, et interpretatiue: malitia autem peccati commissionis, esto non sit tendentia positua formaliter, sed quid priuatiuum, eam tamen includit virtualiter, et interpretatiue: vnde posset iure optimo antecedens propositio negari.

V. hanc patitur solutionem: in odio Dei, aliisque actibus intrinsece malis, illud, quod est posituum conuersionis, seu tendentiae in obiectum, vt praescindens a priuatione debitae rectitudinis, non est formaliter malum morale; imo nec materialiter. Cuius haec habetur ratio; quod quum nemo intendens in malum operetur, obiectum conuersionis et tendentiae est bonum ipsius operantis, siue honestum, siue delectabile; adeo vt si non adiungeretur rectitudinis priuatio, sed posset homo coniungere cum bono delectabili bonum honestum, nullum esset malum, sed potius bonum, aut boni extensio.

Vt enim docet S. Thomas, (9) in naturalibus priuatio perfectionis debitae, nimirum forma, cui adiungitur priuatio formae debitae, malum est, »non propter priuationem ei adiunctam, sicut »ignis malum est ligno. Similiter et in moralibus inhaerere fini, »cui adiungitur priuatio finis debiti, malum est, non propter finem, »sed propter priuationem adiunctam.« Non ergo Dei odium malum morale est, quia tendentia in finem, et obiectum est, sed quia tendentia est in obiectum habens priuationem debiti finis adiunctam. Quare quum antecederet ad hanc priuationem haberetur quidem in actu odii tendentia, sed nondum concipiatur in obiecto priuatio finis debiti, non habetur malum morale formaliter.

Quod sexto loco opponunt aequae aduersarios premit; qui esto peccatum in positio constituant, volunt nihilominus hoc posituum, saltem de connotato, includere rectitudinis priuationem. Itaque, variis missis responsionibus, ad illud respondendum cum S. Thoma: (10) quod actus ex sua specie peccaminosi, vt actus odii Dei, etsi vt tales non sint capaces, nec eis sit debita rectitudo; quia tamen ex genere proximo actus humani eius capaces sunt, imo eis deberetur;

00 2

id-

(9) Opusc. II. cap. 117.

(10) v. Metaphys. lect. 10.

idcirco illius carentia, etiam in illis, priuatio dicenda est. Sicut carentia visus in talpa est vera priuatio; quia licet ei ex sua specie atoma non debeat visus, tamen ei debetur secundum genus proximum animalis: et actus fidei dicitur habere priuationem euidentiae; non quia sit aptus illam habere ex sua specie atoma, sed sectindum rationem genericam actus intellectualis.

Ad VII. dicatur primo: huiusmodi argumentum, si quid probat, concludere etiam de peccato omissionis; quod tamen remittatur a Sacerdote Dei ministro, et pletratur punitione, consistit nihilominus, aduersariorum sententia, in priuatio. Deinde respondendum: nequitiam peccati remitti, vt tenebrae fugantur a Sole, id est lucem sanctificantis gratiae diffundendo, non destruendo entitatem aliquam; et peccatorem puniri, non quia operatur, sed quia, aut non operatur, aut male operatur; quomodo seruus vapulat, dum iussa negligit, aut illa incommode exequitur.

Rursum, peccatum non priuationem tantummodo importat, sed etiam animae maculam, quae est priuatio nitoris ac pulchritudinis, sine qua merito a Deo repudiatur, atque contemnitur. Peccatum autem commissionis a peccato omissionis differt ratione actus; sed materialis differentia haec est, vt scholastici appellant, non formalis. Tandem, licet vna priuatio maior alia non sit in se considerata, quia nihil est; est tamen maior alia connotatiue, seu comparate ad bonum, cuius est priuatio, vel ad regulam summae aequitatis, a qua deflectit.

COROLLARIUM.

Ex his autem, quae fuse nimis, ac obscure etiam, cum Schola diximus, quid peccati macula sit, permanensque in anima reatus, subinferre placet. Atque certum vndequaue est, illam maculam ipsum peccati actum non esse, quum is, vt in confesso est, praetereat, macula autem remaneat; sed et exploratum est, non esse habitum, quoniam iste repetitis actibus inducitur, culpae autem macula vno tantum. Videtur quoque non esse priuationem gratiae tantummodo, quum haec peccati poena sit, atque eadem in peccatoribus omnibus mortaliter delinquentibus. Explicatur tamen culpa per comparationem ad poenam, et ad iustitiam punientem; ideoque reatus nomine non satis culpae inquinamentum exprimitur.

Esse peccati labem priuationem decoris nitorisque animae, supra
ex

ex S. Thoma (11) diximus; quo quidem dicto res explanata est. Placet tamen amplius eam exponere manifesta hac comparatione, quam adducit Bertius: (12) »rectum, ait, teneo bacillum, sed flexile, cuius pulchritudo est rectissimum esse. Illud inflecto, vt a recto declinet; atque flexione ista quandam contrahit deformitatem ipsi inhaerentem, etiam dum flectentem manum retraxero. Possum illud facile ad priorem rectitudinem flexione opposita reuocare. Si tamen semel, atque iterum detorqueam, efficitur in bacillo pronitas quaedam ad curuitatem, vt vix in rectum dirigi valeat, et si dirigatur, iam summa facilitate denuo contorquetur. In quo exemplo laboriosum non est deprehendere quale discrimen intersit inter flexionem manuum mearum, virgae curuitatem, et facilem ad obliquum regressionem: flexio enim illa praeteriens actus est; curuitas persistens in bacillo deformitas; illa denique facilitas virtutum actibus repetitis productum.«

»Humana itaque voluntas potest ad bonum et ad malum a libero arbitrio inclinari. Eius honestas et decor est rectam esse, scilicet a lege aeterna nullatenus detorqueri. Dum prauo motu liberi arbitrii auertitur a summo bono, et ad fluxa bona conuertitur, contorta redditur et difformis. Nequit ad formam nitoremque pristinum reduci, nisi sancta dilectione recta iterum fiat, et auersa bonis commutabilibus, conuersa ad bonum incommutabile. Si tamen cupiditati obsequens frequenter a summa aequitate declinet fruendo vtendis, et creatis bonis amore inhaerendo, induit quandam peruersitatis procliuiterum, vt facile in nequitiam recidat, postquam pio animi conatu iterum recta euaserat..... Motus ergo ille liberi arbitrii inclinans voluntatem ad malum, est actus peccati; deformitas permanens in voluntate, quoadusque iterum conuertatur in summum bonum, est peccati macula, et labes; facilitas illa magna et ad iniquitatem propensio est peccati habitus, siue peccandi consuetudo. Hinc euenit, vt praeterente actu peccati persistat macula, et perseueret deleta macula habitus.

(10). Prim. Sec. q. lxxxvi. art. x.

(12). Lib. xxi. cap. 6.